

Magdalena Marczuk-Karbownik

 0000-0002-5452-7217

Karol Żakowski

 0000-0003-2715-570X

Wstęp

Równowaga sił we współczesnym świecie podlega dynamicznym zmianom. Relatywnemu osłabieniu dominacji Stanów Zjednoczonych w globalnym systemie politycznym i gospodarczym towarzyszy wzrost potęgi Chin oraz silna pozycja regionalna lub sektorowa takich państw, jak Rosja, Indie, Brazylia czy Japonia. Niniejsza monografia zawiera studia przypadków poświęcone różnym wymiarom mocarstwowości wybranych krajów – militarnej, gospodarczej oraz politycznej. Skupia się na analizie polityki zarówno najpotężniejszych aktorów stosunków międzynarodowych, takich jak Stany Zjednoczone czy Unia Europejska, jak i średnich potęg, które odgrywają ważną rolę w różnych dziedzinach aktywności na poziomie globalnym.

Jak podkreśla Agnieszka Bógdał-Brzezińska, kryteria potęgi państwa można podzielić na materialne i niematerialne. Do pierwszych zalicza się położenie geograficzne, potencjał demograficzny, dostęp do surowców strategicznych, poziom rozwoju gospodarczego oraz potencjał wojskowo-technologiczny, zaś do drugich jakość przywództwa politycznego, efektywność instytucji państwowych, kulturę, ideologię, morale armii czy prestiż międzynarodowy¹. Pod względem rangi można wyróżnić zwłaszcza dwa rodzaje mocarstw: wielkie (*great powers*) i średnie (*middle powers*). O ile nie ma pełnej zgody co do definicji tych pojęć, do pierwszej grupy zalicza się państwa, które postrzegają swoje interesy w skali globalnej, mają strategiczną samowystarczalność i mogą przez długi czas powstrzymać koalicję przeciwników. Średnie mocarstwa, z kolei,

¹ Agnieszka Bógdał-Brzezińska, *Mocarstwowość w teorii stosunków międzynarodowych*, [w:] Janusz Symonides, Mirosław Sulek (red.), *Państwo w teorii i praktyce stosunków międzynarodowych*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2009, https://www.researchgate.net/publication/333759869_Mocarstwowosc_w_teorii_stosunkow_miedzynarodowych (dostęp 20.06.2023), s. 10.

to państwa, które nie są w stanie samodzielnie oddziaływać na otoczenie międzynarodowe, ale liczą się w podtrzymywaniu globalnej równowagi sił². Jak zauważa Martin Wight, średnie mocarstwa posiadają wystarczający potencjał, by uczynić atak ze strony wielkich mocarstw nieopłacalnym lub skłonić je do zabiegania o swoje poparcie³.

Niniejszy tom zawiera studia przypadków poświęcone zwłaszcza tym aktorom stosunków międzynarodowych, którzy albo aspirują do roli wielkich mocarstw, albo pogodziły się ze swoją rangą „średniej potęgi”. Potencjał Unii Europejskiej czy Indii predestynuje je do zabiegania o miejsce pośród najbardziej znaczących aktorów na arenie międzynarodowej. Z kolei Japonia, Kanada czy Korea Południowa, zdając sobie sprawę z ograniczeń swojej potęgi, skupiają się raczej na wzmacnianiu istniejącego ładu międzynarodowego bądź balansowaniu między wielkimi mocarstwami.

Pierwsze trzy rozdziały poświęcone zostały zbadaniu mocarstwowości wybranych podmiotów stosunków międzynarodowych. Przemysław Łukasik analizuje atrybuty potęgi Unii Europejskiej. Dochodzi do wniosku, że mimo wysokiego potencjału gospodarczego czy militarnego, który teoretycznie predestynuje Unię do zajęcia pozycji trzeciego mocarstwa na świecie, obok Stanów Zjednoczonych i Chin, problemem pozostaje „zróżnicowana integracja” ograniczająca rolę Brukseli w polityce globalnej. Wobec sił odśrodkowych, które osłabiają jedność Unii, trudno sobie wyobrazić stworzenie przez nią federacji charakteryzującej się autonomią strategiczną. Marcin Gabryś, z kolei, interpretuje pozycję międzynarodową Kanady jako mocarstwa selektywnego. Jak zauważa, Ottawa dysponuje wystarczającym potencjałem, by działać globalnie w ograniczonej liczbie obszarów, dobierając inicjatywy zależnie od priorytetów politycznych poszczególnych rządów. Innym krajem, który odgrywa ważną rolę w polityce światowej, choć nie ma statusu wielkiego mocarstwa, jest Japonia. Karol Żakowski dochodzi do wniosku, że o ile w ujęciu materialnym Japonię można uznać za prawdziwą potęgę jako trzecią gospodarkę świata i piątą potęgę militarną, o tyle jej zachowanie na arenie międzynarodowej i świadomość decydentów wskazują raczej na przywiązanie rządu w Tokio do idei *middle power*.

Kolejne cztery rozdziały przedstawiają wybrane aspekty relacji pomiędzy mocarstwami oraz między wielkimi a średnimi mocarstwami. Joanna Beczkowska analizuje południowokoreańską strategię balansowania w trójkącie ze Stanami Zjednoczonymi i Chinami. Dochodzi do wniosku, że wzmacniając sojusz z Waszyngtonem, Seul jednocześnie stara się czerpać jak największe

² *Ibidem*, s. 12-13.

³ Martin Wight, *Power Politics*, Penguin Books, Harmondsworth 1978, s. 65.

korzyści z relacji gospodarczych z Pekinem. Robert Jakimowicz, z kolei, bada czynniki, które wpływają na stosunki między USA a Indiami. Jak zauważa, przejęcie władzy w Indiach przez ugrupowania prawicowe, podobieństwa w systemach politycznych obu krajów, rywalizacja z Chinami oraz zwalczanie terroryzmu muzułmańskiego sprzyjają zbliżeniu na linii Waszyngton–New Delhi w okresie pozimnowojennym. Ostatnie dwa artykuły dużo uwagi poświęcają wpływowi wojny rosyjsko-ukraińskiej na układ sił na świecie. Według Grzegorza Nycza, aby powstrzymać dalszą ekspansję Rosji w Europie konieczne jest sformułowanie nowej doktryny odstraszenia i znaczne zwiększenie wydatków na zbrojenia. Natomiast Przemysław Piotr Damski zauważa, że wojna na Ukrainie przyczyniła się do sekurytyzacji Arktyki, związanej z militaryzacją regionu i dyplomatyczną izolacją Rosji na Dalekiej Północy.

Mamy nadzieję, że zaproponowany zbiór analiz, będący efektem V Konferencji Naukowej Oddziału Łódzkiego Polskiego Towarzystwa Studiów Międzynarodowych, przyczyni się do lepszego zrozumienia zarówno pojęcia mocarstwowości, jak i skomplikowanych procesów, które zachodzą na polu rywalizacji między głównymi potęgami we współczesnym świecie.

Bibliografia

Bógdał-Brzezińska, Agnieszka, *Mocarstwowość w teorii stosunków międzynarodowych*, [w:] Janusz Symonides, Mirosław Sułek (red.), *Państwo w teorii i praktyce stosunków międzynarodowych*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2009, https://www.researchgate.net/publication/333759869_Mocarstwowosc_w_teorii_stosunkow_miedzynarodowych (dostęp 20.06.2023).

Wight, Martin, *Power Politics*, Penguin Books, Harmondsworth 1978.